

PRZEGLĄD

ROLNICZY, HANDLOWY I PRZEMYSŁOWY

Pismo bezpłatne, wychodzące dwa razy na tydzień

przy

DZIENNIKU WARSZAWSKIM.

N^{ER} 57.

WARSZAWA.—NIEDZIELA

Dnia 10 (22) Lipca 1855 roku

KOMPOSTY.

(Dalszy ciąg).

Urynat (*Kompost Bergmana*).

Bergman, kupiec z Waldenheim (w Saxonji), pierwszy zrobił ten kompost, którego głównemi częściami składowemi są: odchody ludzkie i uryna.

Materje te umieszczają się w dużych naczyniach lub też stosownie urządzonych dołach i poddają się fermentacji; w czasie téj, oblewa się mieszaninę rozcieńczonym kwasem siarczanym, w celu zatrzymania amoniaku, który łatwo mógłby się ułotnić i być dla wegetacji straconym. Późem dodaje się znaczna ilość torfu sproszkowanego, lub ziemi leśnej a nakoniec 8—10% niegaszonego wapna, którego przeznaczeniem jest odjąć wilgoć mieszaninie i zapobiedz dalszemu jej rozkładowi i fermentacji podczas przechowania.

Liebig tak się wyraża o tym kompoście: „Jestem tego zdania, że kompost Bergmana przewyższa w działalności swojej wszystkie preparata, jakie we Francji i Anglii przygotowują, bo zawiera w sobie w znacznej ilości materje do życia roślin konieczne”.

Na morg pol. wywozi się 5 korey tego kompostu w stanie sproszkowanym. Użyty pod ziemniaki największe skutki sprawia; na korzec ziemniaków rachuje się korzec kompostu.

Cheąc go użyć na łąki, potrzeba poprzednio zmieszać z podwójną ilością dobrej ziemi.

Kompost J. Drubig'a.

Zwykle przyrządzany bywa pod przykryciem, bez którego jednak obejść się bezpiecznie można.

Układa się warstwa gliny na pół stopy wysoko, przykrywa się ją dobrze przegniłym nawozem końskim lub owczym, na 3 cale grubo, posypuje się to małą ilością mąki kościanej i soli nawozowej, i nakoniec wszystko przykrywa się odchodami ludzkimi. W podobny sposób układają się warstwy dopóty, dopóki kupa nie dojdzie 2 lub 2½ stóp wysokości.

Kompost wkrótce zaczyna fermentować; w stanie tym potrzeba go dobrze pomieszać i polać gnojówką. Po powtórznym zagraniu się znowu przerobić i zlać gnojówką.

Przed wywiezieniem na pole, uciera się na proch i miesza z sadzami lub popiołem, bądź to drzewnym, bądź torfowym. Kompost ten wysiewa się na pole bezpośrednio po ziarnie (w ilości jednak 3—4 razy większej niż siew wynosi) i wraz z niem się bronuje.

Na koniczynę działa doskonale, należy go tylko ostremi bronami zaraz po wysianiu zawłóc.

Kompost patentowany Piotra Jauffert.

W skład jego wchodzi następujące części: 1 cent. słomy lub też 10 cent. świeżej materji organiczej np. wrzosu i t. p. dwa centnary odchodów ludzkich i uryny, pół centn. sadzy, 4 centn. gipsu, 60 funtów niegaszonego wapna, 20 funtów nieługowanego popiołu, 1 funt soli kuchennej, 20 funtów saletry, pół cent. przegniłej uryny.— Ta mieszanina wyda około 40 centn nawozu.

Rząd francuzki oceniając ważny wpływ tego kompostu na użyznienie gruntów, a przez to na podniesienie produkcji roślin, wydał wynalazcy patent na fabrykację tego materiału nawozowego.

Sposób przygotowania kompostu Jauffert'a jest nadzwyczaj prosty, zresztą dziś już pewnie wszystkim znany; ciekawych zaś i chcących się z nim bliżej obeznac odsyłam do dziełka: „*Neue patentirte Methode des Peter Jauffert, Ackerbauer in Aix, welche jeden Ackerbauer die ökonomische Verfertigung der Dünger, in allen Orten, nach Willkür in 12 Tagen, ohne Vieh und in steigenden Graden, nach den verschiedenen Beschaffenheiten des Bodens lehrt. Aus dem Französischen wörtlich übertragen von H. H. Beissel. Prag 1842.*”

Kompost Brunck'a.

Przyrządza się następującym sposobem:

Gnoj stajenny przegniły, układa się warstwami naprzemian z ziemią gliniastą; tak utworzoną kupę poléwa się gnojówką, pozostawia wszystko w ustawicznej fermentacji, po odbyciu której, cała massa tak się miesza i targa, że gdy jest dostatecznie suchą, może być szuflą z wozu na pole rozsypywaną.

Taki sposób postępowania ma podwyższać działanie nawozu stajennego o 25%. — Kompost ten każdy zrobić sobie może bez trudu i kosztu. Dla powiększenia jeszcze jego skuteczności można warstwy gnoju stajennego posypywać małą ilością gipsu.

Taphe (kompost chiński).

Kompost ten czyni wielkie przysługi w Chinach, gdzie jak wiadomo, hodują bardzo mało bydła; z powodu bowiem wielkiej ludności,

wszelkie roboty w polu ludzkimi rękami się wykonywają.

W stanie suchym ma on formę makuch i stanowi w Chinach ważny artykuł handlu.

Taphe przyrządza się z odchodów ludzkich, pomieszanych z $\frac{1}{4}$ (na wagę) marglu.

Pudrett Hartmann'a.

Odchody ludzkie umieszczają się w dużym naczyniu lub stosownie urządzonym dole i dobrze się z wapnem przerabiają. Poczem cała masa rozpościera się na ziemi, suszy i za pomocą walców na proch się uciera. Pudrettem tym posypują się zasiewy wszelkich zbóż i łąki; można także wysiać go razem ze zbożem i wraz z niem zabronować. Mieszkający w okolicach miast, cenią bardzo wysoko ten pudret, który im przychodzi z nadzwyczaj małym zachodem i kosztem. Na morg pol. używa się przeszło 2 $\frac{1}{2}$ korca.

Kompost p. Lucy.

Co do składu swego i sposobu przygotowania bardzo się zbliża do kompostu Jauffert'a. Materje w skład jego wchodzące są: 500 wiązek liści burakowych, 500 zielska, stariej słomy, 2 cent. gipsu, 96 garnicy odchodów ludzkich, 52 garn. popiołu, 52 garn. pyłu węglowego, 70 garn. soli lub saletry.

Kompost Niderlandzki.

Kopie się dół dowolnych rozmiarów, układa się weni warstwa świeżego gnoju stajennego, potem warstwa darniny na 3—4 cali gruba (najlepsza do tego celu jest darnina porośla wrzosem), wreszcie cienka $\frac{1}{4}$ calowa warstwa wapna; potem znowu gnój stajenny itd., dopóki cały dół się nie wypełni. Każdy pokład gnoju wilgoci się obficie gnojówką. Tak wypełniony rów przykrywa się ziemią, którą się mocno ubija i pozostawia tak długo, dopóki fermentacja się nie ukończy. Poczem cała masa wyjmuję się z dołu, doskonale przewraca, miesza i na pole wywozi. Kompost ten ma być dwa razy skuteczniejszy niż nawóz stajenny i dla tego używać go należy w dwa razy mniejszej ilości.

Kompost Mechlen'ski.

Tak nazwany od tego, że w okolicach miasta Mecheln najpierw go zaczęto robić i używać. Kompost ten przyrządza się ze ściierwa padłych zwierząt w sposób następujący: na spodzie przygotowanego dołu ułożona warstwa darniny posypuje się cienko niegaszonym wapnem, na to rozrzuca się kawałkami ścierwa, posypuje się wapnem, kładzie znowu warstwę darniny, itd. dopóki rów się nie wypełni. Poczem wszystko przykrywa się ziemią i mocno się utłacza. Po upływie roku kompost już jest gotowy do użycia. Przyrządzenie jego w bliskości wielkich miast nadzwyczaj jest korzystne, bo łatwe i nie kosztowne.

Kompost chłopski.

Tak nazwany chłopski, czyli najpowszechniejszy kompost może sobie każdy rolnik przygotować z nadzwyczaj rozlicznych odpadków, których ma pełno pod ręką, a które żadnej wartości i użytku nie przedstawiają. Wyliczę tu niektóre materje, z których utworzony kompost

ma nadzwyczaj wysoką wartość, a na które niestety w większej liczbie gospodarstw nawet uwagi nie zwracają.

Z materji roślinnych: wszelkie zielsko, którego bydło nie jada, śmiecie domów, dziedzińców i ulic, paździerz lniane i konopne, trociny drzewne, drobne trzaski, głąby kapuściane, łodygi rozmaitych roślin, liście, sitowie, nać kartoflana, sity, liście chrzanu, odpadki cebuli i innych ogrodowin, rośliny wodne i błotne, wytłoczyny z napojów owocowych, pozostałości z chmielu, łupiny owoców i wiele innych materji roślinnych, które jedynie do robienia kompostów przydatne być mogą.

Z materji zwierzęcych: pióra, sierść, włosy, gałgany wełniane i inne, skóra ze starych trzewików, pomiot kurzy i gołębi itp.

Oprócz tego użyć tu można: wylugowany popiół drzewny, torfowy lub z węgla kamiennych, sadze z pieców i kominów, wapno, glinę i tynk ze starych budynków, gruz, błoto uliczne, szlam (stawiarka), skorpury z naczyń glinianych, rozdrobnione kawałki starych cegieł itp.

Materje tu wyliczone polewają się wszelkimi płynami, jakimi rolnik bez kosztu rozporządzać może, a które prawie zawsze ma pod ręką, mianowicie: moczem ludzkim i zwierzęcym, rozcieńczonemi odchodami, ługiem z mydlarni, mydlinami, ługiem solnym, krwią zwierząt, wodą którą myto brudne podłogi itp.

Ze wszystkich wymienionych tu materji lub tylko niektórych z nich, przyrządza się kompost sposobem zupełnie zwyczajnym. Ułożone kupy zostawia się w spokoju przez pół roku, poczem przewraca się je i miesza doskonale, a dla sprowadzenia łatwiejszej fermentacji, każda warstwa tych materji, mniej więcej na pół stopy gruba, przekłada się cienką warstwą wapna niegaszonego. Kupom tym nadaje się kształt u wierzchu zwężony, boki zaś ubija się doskonale deskami i od czasu do czasu wyżej wymienionemi płynami polewa. Po niejakiem czasie jeszcze raz się przerabia, a po roku od założenia, można już kompost ten jako doskonały nawóz, na pole wywieźć.

W ten sposób nadzwyczaj korzystnie postępują wielkie miasta ze wszelkimi wymiecinami. W Niderlandach np. miasto mające 60,000 mieszk. ańców sprzedaje swoje śmiecie za 30,000 talarów, a Paryż bierze rocznie za ten materiał milion franków od fabrykantów kompostów którzy mimo tego doskonale interesa robią.

(Dokończenie nastąpi).

CHODOWANIE (UPRAWA) ROŚLIN

w szczególności.

INNE HANDLOWE I PRZEMYSŁOWE ROŚLINY.

Cykorja.

(Dalszy ciąg).

5) Uprawa roli.

Cykorja zapuszcza korzeń niekiedy na 2 stopy głęboko w ziemię; z tego względu wymaga też głębokiej uprawy. Nie posiadając takich narzędzi rolniczych, któreby aż do 18 cali rolę zgłębiły, trzeba ją kopać rydlami.

Uprawiający cykorią przekładają też zresztą kopanie nad oranie, gdyż na roli kopanej lepiej zwykle cykorią obradza, łatwiej się wykopuje i lepiej się potem następne owoce udają. Orka skuteczniejsza się w podanej głębokości na jesień, poczem rola spoczywa tak przez zimę i włóczy się tego na spozimku.

6) siew, czas siewu i ilość wysiewu.

Przedewszystkiem postarać się trzeba o dobre i piękne nasienie. W tym celu wybiera się najpiękniejsze korzenie, sadzi się w jesieni na doprawionych dla nich zagonach, gdzie zostają, dopóki nie zakwitną i nasienia nie wydadzą.

Siemie cykorji nie razem dojrzewa; zbierać je więc wtenczas należy, kiedy największa część już dojrzeje. To się czyni tak: Wyciągają (wyrwują) się rośliny z korzeniami, suszą na wolnym powietrzu, omłacają, a zebrane nasienie przechowuje się w woreczkach na suchym jakimś miejscu. Świeże siemie jest najlepsze; moczy się przed siewem.

Sieje się garścią i rzędami w rozmaitym czasie, gdyż obrodzenie cykorji zawisło od pogody, dla czego raz rychły, drugi raz późniejszy siew się udaje. Można zacząć siać w kwietniu. Siew rzędowy lepszy jest od rozrzuconego, ponieważ pielęgnowanie jego jest łatwiejsze.

Na rolę mocną, lekką i jasną, potrzeba nasienia, jeżeli jest dobre $1\frac{1}{2}$ do 2 funtów na morg; wśród innych warunków i okoliczności, na przestrzeń tę do 3 funt. wystarczą będzie trzeba.

Każda roślina powinna być oddalona jedna od drugiej na 6 cali, a rząd od rzędu na 1 stopę.

Ziaro miało się przykrywać ziemią i wcześniej się przywalcuje. Gdyby źle powschodziło, można jeszcze w końcu mają raz posiać.

7) Pielęgnowanie siewu.

Pielęgnowanie powinno głównie mieć na celu wyniszczenie i wykorzenie chwastu, przerzedzenie zbyt gęstego zasiewu, spulchnienie ziemi, osypywanie roślin ziemią i nareszcie wyrywanie zbyt wybujałych roślin, gdyż te zazwyczaj małe tylko mają korzonki, odbierają drugim pożywienie i niepotrzebnie rolę wyjąłwiają. Przez polewanie zasiewu rzadkim gnojem, znacznie się wzrost jego pokrzepia.

8) Sprzegl.

Rozpoczyna się wtenczas, kiedy spodnie liście zeżółkną. Niektórzy zerzynają zielsko z cykorji w sierpniu, przezco przysporzą sobie znaczną ilość paszy, utrzymując, że to obfitości korzenia nie ujmie. Korzenie zaczyna się wybierać we wrześniu i październiku.

Zaraz po wybraniu oddziela się liście od korzeni, czyści je i starannie zbiera, aby nie pozostało na polu, gdyż się bardzo łatwo przyjmują i zanieczyszczają rolę. Mając wyrobnie w bliskości, czempredziej cykorią sprzedać należy. W przeciwnym razie trzeba korzenie obmyć, osuszyć, pokrajać na podłuż, a potem drobno pokrajać na ładzie od sieczki, przesuszyć na wolnym powietrzu i nareszcie ususzyć na lasach przy znacznej gorącości ogniwów lub w piecach, i cienko rozpotarte zachować na miejscu wolnym.

8) Plon, zbiór.

Morga wydaje 21 do 42 centnarów świeżych korzeni. Z jednego centnara zaś świeżych, otrzymuje się około 36 funt. suszonych, czyli z trzech centnarów świeżych jeden centnar suchych.

ROŚLINY PASTEWNE.

Uprawę roślin pastewnych na roli tym bardziej zalecić wypada, im większy gdzie brak dostarczających łąk i pastwisk, pomnożenie paszy zakazuje. Ona rolnikowi następujące przyniesie korzyści:

1. Gospodarstwo nie mające żadnych łąk ani pastwisk, lub które ma je niewystarczające, a niemoże sobie zakupić słomy, siana, paszy i mierzwy, musi czy rychlej czy później, przez coraz marniejszy sprzęt zboża, całkiem podupaść. Utrzyma się atoli, a nawet się polepszy, jeżeli uprawiać będzie na roli rośliny pastewne, które spasię swoim bytłem. Uprawa zatem roślin pastewnych czyni łąki zbytelnymi, chociaż zaprzeczyć trudno, że pastwiska i łąki samorodne dla gospodarstwa są i zawsze będą bardzo wielkim dobrodziejstwem.

2. Rodzaje wszelkie koniczyny głęboko wnikają w ziemię, wydobywają z niej pożywienie i wysysają je prócz tego liśćmi z powietrza, nie wyjąłwiają i nie wyczerpują więc siły z roli, owszem jeszcze ją wzbogacają pozostawionymi korzeniami i liśćmi, tudzież młodym porostem, którego zwykle się przyoruje.

3. Wśród pomyslnych okoliczności przynależą rośliny pastewne paszy bardzo wiele, a mianowicie przez to, iż przyrodzone stosunki mniej im czynią uszczerbku, jak trawom i roślinom łąkowym.

4. Rośliny pastewne dają też pospolicie pożywniejszą, przyjemniejszą i młoka przysparzającą paszę niż trawy łąkowe. Zdanie to, tem mniej potrafi zbić ten, co zwyczajnie i źle pielęgnowanie łąk bacznie zauważał.

5. Przez rozprzestrzenienie uprawy roślin pastewnych, można oraz znieść paszenie na pastwisku, a zaprowadzić natomiast paszenie chlewne; któreto ostatnie niezaprzeczenie daleko jest korzystniejsze od tamtego.

6. Skoro tylko rośliny pastewne się rozmogą, są oraz wyborym środkiem do wyniszczenia i wykorzenia chwastów.

7. Przez to zaś, jako też przez wsunięcie ich pomiędzy zboża kłoskowe i przymnożenie silnej mierzwy, pomnoży się oraz i plon zbóż kłoskowych.

Czerwona koniczyna.

Jestto bardzo piękne ziółko pastewne, gdyż na zielono i na sucho daje wszelkiemu bydłu zdrowy i przyjemny pokarm, stosuje się do każdego zboża zmianowania, działa pomyslnie na rolę i pomnaża znacznie jej obfitość i żyzność. Dlatego też we wszystkich okolicach, gdzie uprawę koniczyny zaprowadzono, gospodarstwa znacznie się podniosły. Koniczyna daleko mniejby zawodziła w niektórych okolicach, gdyby tylko około jej uprawy więcej łożono troskliwości i starania, jak się to dzieje zazwyczaj.

1) Klimat.

Powinien być więcej wilgotny, jak suchy, a mianowicie, powinien

mieć chłodne wiosny. Jeżeli zaś podczas wiosny panują suche, wschodnie wiatry, jeżeli mianowicie kwiecień i maj będzie suchy, tedy konieczyna się nie uda. Sprzyja jej wilgotne lecz ciepłe lato, ale nie mokre i zimne. W ogólności udaje się tam jeszcze, gdzie oziminę uprawiać można.

Nie zbyt zwięzły, nieco wapniasty i marglasty, głęboki i mocny grunt najlepiej służy konicyźnie. Jój korzenie wschodzą na 1 1/2 stopy głęboko w ziemię, dla czego téż spód podobny być musi do powierzchni, zatrzymujący w sobie długo wilgoć. Właściwość ostatnia powinna być tém wyższa, im mniej spoista jest powierzchnia ziemi. Grunt zimny, ciagły, glinowy, sytki piasek, rola nieczysta, a kamienny i mokry spód nie sprzyjają konicyźnie; atoli można i one przy pomysłnych, przyrodzonych okolicznościach i stosunkach, usposobić przez odpowiednie zachody do skutecznej uprawy konicyzny.

Ponieważ koniczyna wymaga czystej, spulchnionej i silnej roli, przeto następnie najchętniej po dobrze namierzwionych i uprawionych roślinach okopowych. Najlepsze a zwyczajne rośliny powierzchni dla koniczyny są: jęczmień, owies, pszenica, żyto, groch, wyka, len i t. d. Samą koniczyną nie sieją nigdy. Koniczyna sama z sobą wcale się nie zgadza, i musi dopiero niekiedy w 9 lat po sobie następować. Po koniczynie zaś udają się wszystkie rośliny zarówno dobrze, a tem lepiej, im gęściej i bujniej stała.

Role potrzebna przez staranną uprawę należyście spulchnić i oczyścić, co się osiągnąć może częstą órką, włóczką i walcowaniem. Uprawa zresztą stosować się powinna do powierzchniowego obsiewu.

Czas siewu koniczyzny stosuje się w ogólności do powierzchniowego zboża. Zaraz po zasianiu tegoż, przychodzi w ziemię koniczyzna, którą lekko się przywłóczy i przywalcuje. Jeżeli koniczyznę sieje się między len, tedy siać ją należy krótko przed pieleniem. Siejąc zaś koniczyznę w ozimie, natenczas sieje się ją zaraz, skoro rola oschła i da się łatwo uwlec. W niektórych okolicach sieją koniczyznę na zboże zimowe, na późny śnieg, albo bezpośrednio przed deszczem; w obu tych razach nie przywłóczą jej wcale. W jarzyny sieje się rzadziej jak w oziminy, a gęściej na gruntach słabych i piaszczystych, jak na dobrych rolach.

W upłynionym tygodniu sprowadzono do Warszawy (prócz tego co w spichrzach znajduje się): żyta czwartki 389, Pszenicy czet. 1643, Jęczmienia czet. 34, Owsa czet. 906, Grochu czet. 405, Gryki czet. —, Kaszy jęczmiennój czet. 92, Kartofli 441, Siana pudów 13025, Słomy pudów 5700.

Od Dnia 15 do 21 Lipca 1855 r.

	Od	Do		Od	Do
	rs. kop.	rs. kop.		rs. kop.	rs. kop.
Zyta czwart.	8 24		Siana fura 1-konna	2 70	5 —
Pszenicy	12 69		„ „ 2-konna	4 20	7 70
Grochu	8 48 ¹ / ₂		Stomy pud	— 17	—
„ cukrowego	10 33		„ fura zwyczaj.	1 80	3 30
„ fasoli	11 32		Drzewa sosn. sażeń	7 44	—
Gryki	5 4		Wół dobry	45 —	63 —
Jęczmienia	6 27		„ średni	33 —	44 —
Owsa	4 42 ¹ / ₂		„ lichy	24 —	32 —
Maki pszen. przedniej	16 74		Ciele	3 18	—
„ ordynarnej	12 71		Baran	—	—
„ żytniej pyłkowej	8 38		Wieprz dobry	17 —	29 —
„ gliczanaj	10 58		„ średni	15 —	16 —
Kaszy jaglanej	15 13		„ lichy	12 —	14 —
„ gliczanaj zw.	10 82		Masła pud	7 20	—
„ drobnaj	24 29		Stoniny	5 80	—
„ jęczm. perf.	23 4		Kartofli czwart	2 32 ¹ / ₂	—
„ ordyn.	10 34		Okowity wiadro	4 67	—
Sianopud	— 31		Szumówki wiadro	2 80	—

Sprawdzono w dniu 20 Lipca roku bież., 1855 z Cesarstwa Rossyjskiego przez u-
tejszych kupców: wołów sztuk 744, z różnych miejsc Królestwa 48, ogółem wołów
sztuk 822, wieprzy 504, cieląt 926 z tych zakupili rzeźnicy tutejsi wołów sztuk
608 na prowincję 125, na liwerunek 44, wieprzy 320 cielęta wszystkie.

KURS GIEŁDY WARSZAWSKIEJ.

Dnia 8/20 Lipca 1855 roku		ZADAJA		DAJA	
		Rs.	kop.	Rs.	kop.
M O N E T Y.					
Pół-Imperyały		5	34	—	—
Hollenderskie dukaty nowe		—	—	—	—
P A P I E R Y.					
Obligiskarbowe 4-proc. za 100 rs. oprócz kuponu		78	78	—	—
Listy zast. białe II okresu (oproc kuponu) za 100 zł.		15	18	15	16 1/2
„ „ „ III „ „ Serye wylosowane		—	—	—	—
Obligacye czastkowe na 500 zł. oprócz kuponu		—	—	—	—
Certyfikaty Banku lit. B. na 200 zł. bez procentu.		—	—	—	—
Dowody Kom. Centr. Likwid. za 100 zł.		—	—	—	—
Nowa rosyjska pożyczka z r. 1854 oprócz kuponu		92	64	—	—
W E X L E .					
Berlin 100 talarów	2 m.	99	45	99	15
Gdańsk 100 tal.	2 m.	—	—	—	—
Hamburg 300 BMk.	2 m.	147	90	—	—
London 1 funt sterl.	3 m.	6	56	6	54
Petersburg 100 rs.	1 m.	—	—	99	33
Paryż 300 franków	2 m.	79	5	—	—
Wiedeń 150 złr.	1 m.	81	45	81	—
Wrocław 100 tal.	2 m.	—	—	—	—

Wartość Kuponu bieżącego od Obligów skarbowych rs. 1 kop. 22²/₉

„ od Listów zastawnych kop. 4²/₃
Nowa rossyjska pożyczka rs. 1 kop. 36¹/₂